

KANADSKI MUZEJ RATA – NE ZABORAVIMO NIKADA

IM 39 (1-4) 2008.
TEMA BROJA
TOPIC OF THIS VOLUME

LADA DRAŽIN TRBULJAK □ Muzejski dokumentacijski centar, Zagreb

sl.1. Pogled iz zraka na Kanadski muzej rata
© Canadian Aerial Photo Corporation

Kanadski muzej rata (CWM - Canadian War Museum / Musée Canadien de la Guerre) nastao je kao rezultat zajedničkog projekta partnerskih arhitektonskih studija Moriyama & Teshima iz Toronta i Griffiths Rankin Cooka iz Ottawe. Finalni koncept muzeja predstavljen je u kolovozu 2002., a ni tri godine kasnije, 8. svibnja 2005., na obali rijeke Ottawe, u nekadašnjemu industrijskom području LeBreton Flats, muzej je otvoren za javnost.

Pogled iz zraka na muzej na prvi pogled može podsjetiti na vrlo veliku ražu koja se mimikrijski prilagođuje okolišu dok joj stražnji dio, s golemom perajom nalik na onu morskoga psa, umjesto bodlje, još proviruje iz morskog tla ili može podsjetiti na monumentalnu leteću tvrđavu koja se prizemljila tako da se dopola ukopala u zemlju. Oba opisa, koliko god bila asocijativna i literarna, ipak sadržavaju ono bitno.

Muzej je izgrađen tako da pretežitim dijelom svoje površine (ukupno 40.860 m²) djeluje kao ukopan u zemlju. Krov muzeja obrastao je travom i biljem, jednakim onima koji rastu u okolici i s kojima se prirodno prožeo, da bi se u blagom spustu rampe od dvjestotinjak metara potpuno izravnao s okolnim terenom. Tada

muzej postaje nevidljiv, kamufliran u okoliš kao skriveni, davno zaboravljeni stari ili pak novi, najsuvremeniji bunker. Dojam bunkera pojačava i sivi ton betonskih blokova postavljenih na frontalnom dijelu zgrade, kao i u njezinoj unutrašnjosti.

Ako nam je poznata činjenica da se samo 35 kilometara od muzeja nalazi *Diefenbunker*, (danas Kanadski muzej hladnog rata / Canada's Cold War Museum) možemo se zapitati je li samo koincidencija činjenica da muzej ima izgled bunkera koji samo jednim dijelom proviruje iz zemlje ili je upravo to bila prava inspiracija za njegov izgled. Naime, hladnoratovski bunker ili Diefenbunker ("nadimak" je dobio po ministru koji je odobrio izgradnju nekoliko sličnih podzemnih zdanja), izgrađen je 1961. godine da bi se u nj, pod zemljom, na četiri kata, uz svu sofisticiranu opremu i maksimalnu zaštitu, u slučaju atomskog napada smjestila kompletna kanadska vlada. Od 1998., otkad je prestao biti tajni te izgubio prvotnu funkciju, bunker je postao gradska turistička atrakcija. Otvoren je za javnost i u njemu se, među ostalim, može vidjeti izložena megatonska hidrogenska bomba koja je služila za vježbu vojnika i koja je posuđena upravo iz Kanadskog muzeja rata.

sl.2.-7. Kanadski muzej rata, Ottawa
(zgrada muzeja, ulaz u muzej, rampa kojom
se penje na krov, ostakljeni bočni dio)

Snimila: LDT, 2008.

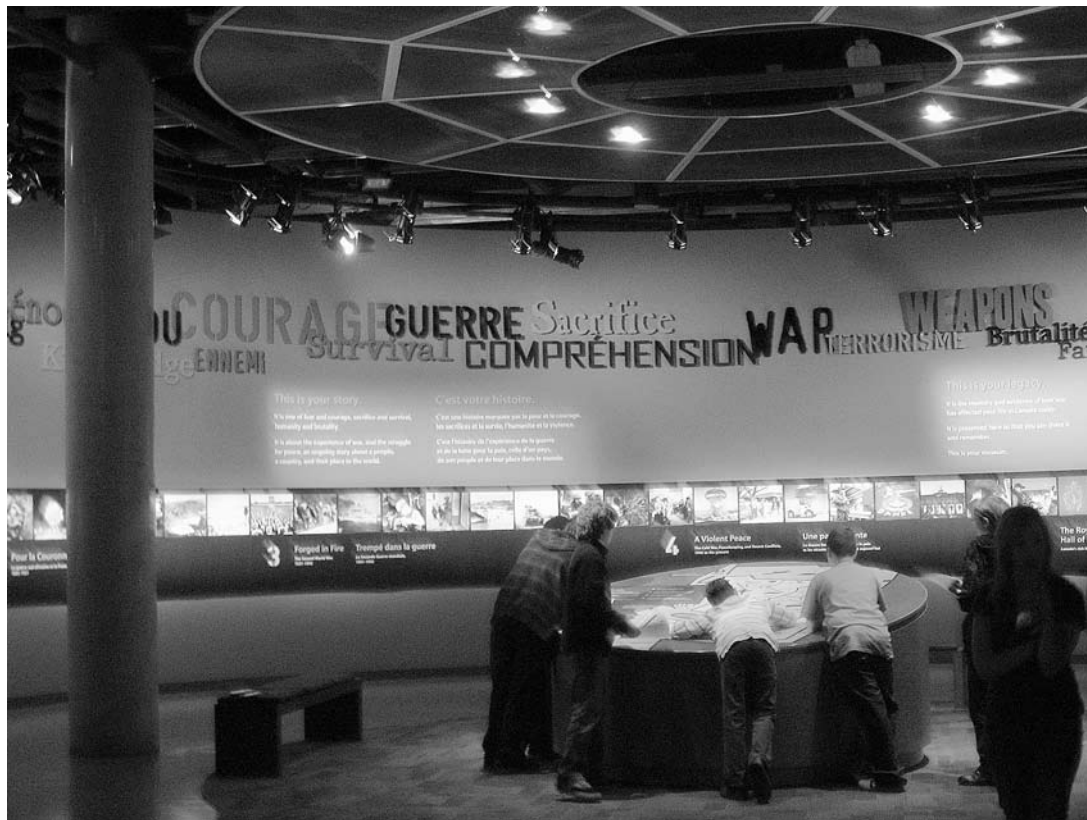

Već se sama ideja da je u Kanadi izgrađen jedan od najpoznatijih muzeja rata u Sjevernoj Americi čini čudnim, jer se vjerojatno odmah pitamo, zbog zaborava ili neznanja, kada je i gdje ta miroljubiva zemlja uopće ratovala i što se od muzejskih predmeta u njemu može vidjeti?

Posljedne bitke na kanadskom tlu vodile su se prije gotovo 200 godina, a muzej rata postoji već 120 godina (osnovan je 1880.). Često se morao seliti, sve do ove posljednje lokacije i "udomljenja". Dok su neki taj projekt doživjeli kao prilično skroman (možda u

usporedbi s onima Daniela Libeskinda za Royal Ontario Museum i Franka Gehryja za Art Gallery of Toronto, koji su uloženom vrijednošću sigurno dvostruko premašili vrijednost izgradnje Kanadskog muzeja rata), za mnoge je on zapravo bio vrlo spektakularan.

Arhitekt muzeja Raymond Moriyama u Kanadi je iznimno cijenjen. Kanađanin je japanskog podrijetla koji je i sam u mladosti osjetio gotovo nezamislivi besmisao rata, kada je kao dječak iz Vancouvera, zajedno s ostalim tamošnjim sunarodnjacima Japancima, za koje se sumnjalo da bi u Drugome svjetskom ratu mogli

sl.8. Kanadski muzej rata, središnja dvorana koja najavljuje tematske cjeline stalnog postava.

Snimila: LDT, 2008.

pomagati neprijatelju, bio zatočen u logoru u Britanskoj Kolumbiji. U logoru, u kojemu je proveo nekoliko godina, na jednom je stablu izgradio drvenu kućicu u kojoj se igrao i iz koje je promatrao prirodu. Kako danas tvrdi, upravo je ta kućica na stablu bila njegova početna inspiracija u razmišljanju o projektu za taj muzej.

Iz duboko proživljenog iskustva Moriyama je znao prepoznati osjećaje koje je želio prenijeti, ali i misli koje je želio istaknuti. U govoru što ga je održao pri proglašenju izbora njihova projekta istaknuo je pretpostavke koje će ga voditi u realizaciji muzeja: *Rat pobuđuje snažne predodžbe i osjećaje pa stoga i arhitektura novoga muzeja mora biti toliko snažna da privuče kanadska srca i umove, ali i pozornost međunarodne publike. Ona mora govoriti o strahoti rata, ali i o nadi i obziranosti.*

Muzej je već u prvomu mjesecu nakon što je otvoren posjetilo 125.000 osoba koje su mogle vidjeti izloženu samo petinu od približno 500.000 muzejskih predmeta koji se čuvaju u muzeju.

CWM je nacionalni muzej vojne povijesti čiji su fokus istraživanja i prezentacije sukobi vođeni na tlu Kanade i oni u kojima su sudjelovale kanadske vojne snage, i to promatrani ili doživljeni iz osobne, nacionalne ili međunarodne perspektive.

Stalni postav (Canadian Experience Galleries) prostire se na 5.600 m² i podijeljen je u četiri galerije u kojima su ispričane priče o Kanadanima u ratovima, od najranijih ratova "prvih ljudi" (*First People*) do sedmogodišnjeg rata Francuza i Britanaca za osvajanje kanadskog tla, o

sudjelovanju, kanadskih građana u Prvome i Drugome svjetskom ratu, da bi prikaz završio pregledom hladnoratovskog razdoblja te današnjim sudjelovanjem u misijama na Balkanu i u Afganistanu.

U oblikovanju stalnog postava surađivale su dvije firme: Haley Sharpe (Leicester, UK) i Origin Studios (Ottawa). Utemeljen je na specifičnim tematskim cjelinama koje su proizašle iz sinopsisa što su ga definirali povjesničari i kustosi muzeja. Očito je da autori nisu željeli postav pokazati kao izložbu muzejskog fundusa već su sav materijal (audio, vizualni, tekstualni, makete, muzejske predmete...) iskoristili da ožive povijest, da izazovu vrlo snažne emocije posjetitelja, da utječu na njihovo iskustvo i doživljaj, da ih potaknu na razmišljanje ili da im sasvim izravno postave jasna i jednostavna pitanja, npr. *Čega se bojiš?* ili *Što ćeš ti učiniti?* Multimedija, usmena svjedočanstva, interpretativne legende, fotografije, filmski arhivski materijal, pomno izabrani muzejski predmeti i arhivsko gradivo poslužili su da te cjeline budu prezentirane, intepretirane i ispričane uz poštovanje ravnoteže između brojnih povijesnih činjenica i vrlo personaliziranih iskustava.

Za svaku su cjelinu izabrane kolorističke skale ili je posebno definirano svjetlo. Boje i svjetlo su katkad proizašli iz pojedinog predmeta ili su pak boje i svjetlo pomno birani da bi prikazali određena stanja ili emocije. Fizički prostor postava prati arhitekturu zgrade i samo još više naglašava uglate i trapezoidne zidne plohe, čime se povećava dinamičnost.

sl.9.-13. Kanadski muzej rata: stalni postav (Canadian Experience Galleries) prostire se na 5.600 m² i podijeljen je u četiri galerije u kojima su ispričane priče o Kanadanima u ratovima, od najranijih ratova "prvih ljudi" (First People) do sedmogodišnjeg rata Francuza i Britanaca za osvajanje kanadskog tla, o sudjelovanju kanadskih građana u Prvome i Drugome svjetskom ratu, da bi prikaz završio pregledom hladnoratovskog razdoblja te današnjim sudjelovanjem u misijama na Balkanu i u Afganistanu.

Snimila: LDT, 2008.

Gotovo petstotinjak gigantskih fotografskih povećanja kadšto na posjetitelja djeluju izrazito uznemirujuće namećući mu ideju da je i sam postao sudionik nekoga povjesnoga trenutka te da ga i on sam mora proživjeti onako kako se zbilo u stvarnoj povijesti.

U galeriji LeBreton izloženi su eksponati većeg formata, od pravih zrakoplova, koji uvijek djeluju fascinatno jer vise sa stropa kao igračke, do njemačkih, američkih i ruskih tenkova, svih vrsta, veličina, naziva i kratica. No od eksponata na četiri kotača široka publika najlakše prepoznaje Mercedes-Benz, izloženu Hitlerovu limuzinu na čijoj je legendi napisano da je simbol zla, čime se vrlo jasno željelo pokazati da će taj muzejski predmet izazivati znatiželju, ali da autori postava prema njemu imaju jasno izražen odnos. No ipak su smatrali da to

moraju i dodatno napisati kako bi se izbjegla bilo kakva moguća manipulacija ili neprikladno tumačenje.

Prolazeći stalnim postavom posjetitelji "ulaze u akciju", u iste takve "prave" rovove poput onih iz Prvog svjetskog rata, pri čemu im bodljivkava žica, razrovana zemlja, zvučni efekti, topovska paljba i fujkanje metaka pojačavaju dojam sudjelovanja u aktualnom događaju i u bitci koja se upravo događa pred njima.

Šetnja travom obraslim muzejskim krovom s blagim uzvisinama i udubinama, kao po zaostalim rovovima, po poprištu neke bitke iz prošlosti, budi tjeskobu i sjetu, prizivajući sve pozitivne pacifističke misli, pogotovu ideju obnavljanja koju na različite načine nalazimo elaboriranu ne samo u postavu već i ugrađenu u koncept dizajna i u koncept arhitekture zgrade.

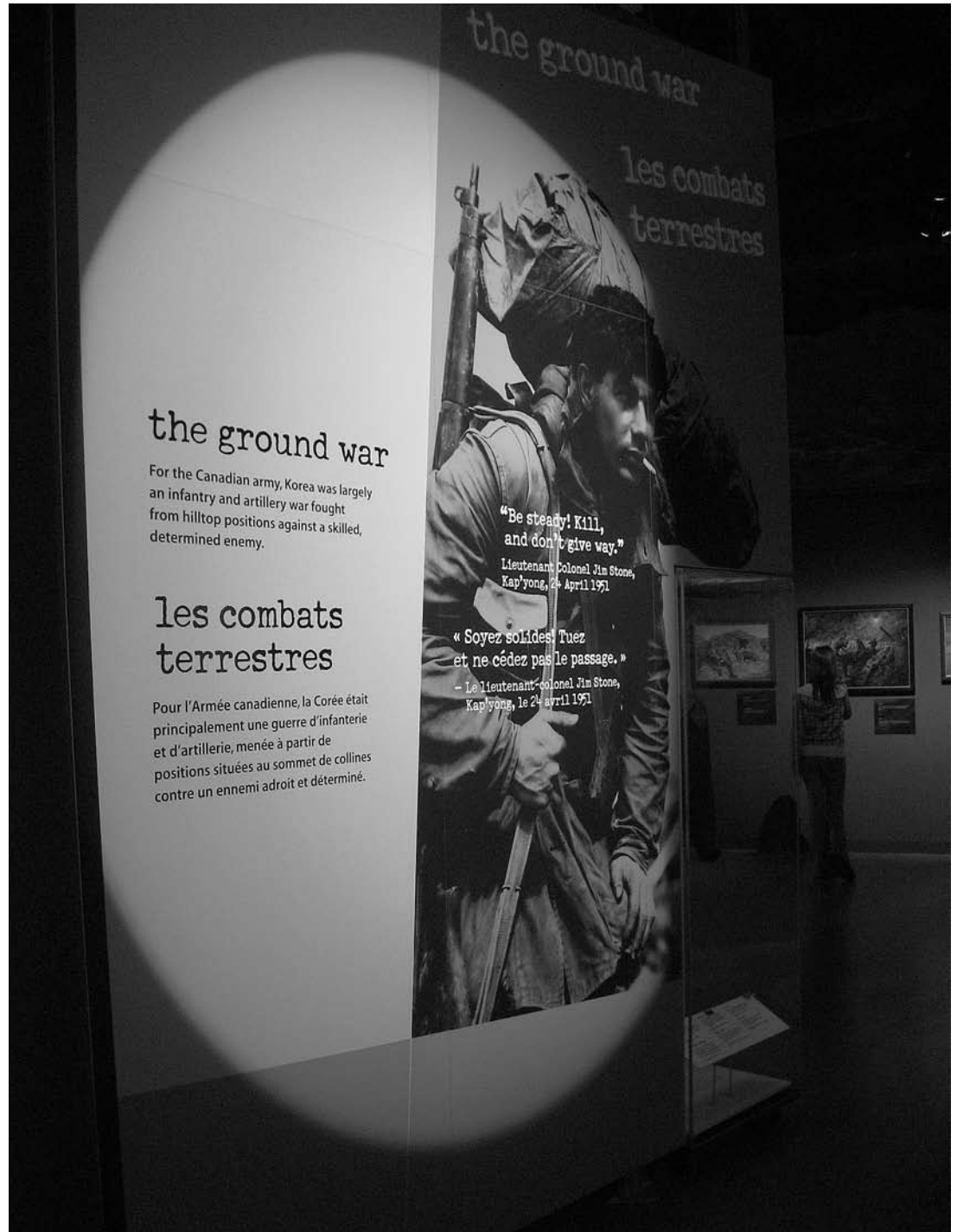

sl.14. Galerija LeBreton: pregled razvoja vojne tehnologije od 18. stoljeća do danas.
Snimila: LDT, 2008.

Ta dvoznačnost, dvosmislenost i "dvojezičnost" svuda je oko nas i stalno nas prati i u drugim razmišljanjima o muzeju - u ratu i miru. Zanimljivo je, na primjer, da Muzej rata svojom ulaznom, agresivnom frontom te "ekspresionistički" ukošenim unutrašnjim i vanjskim zidovima izgleda oštro i uglato, dok Kanadski muzej civilizacije kao njegov muzej partner i srodnik (oba su muzeja dio iste korporacije The Canadian Museum Civilisation Corporation), djeluje suprotno - oblo i mekano.

I tridesetak malih uglatih prozora na ukošenom pročelju Kanadskog muzeja rata podsjećaju na puškarnice i otvore za druga oružja, a zapravo su šifrirane poruke napisane Morseovim znakovima na engleskome i francuskom jeziku, krajnje miroljubivo upozoravajući: "Ne zaboravimo nikad."

Čak je i beton od kojega je izgrađen muzej proizveden u nekoliko različitih tekstura od one izrazito grube do nježno ispolirane. Beton, staklo i bakar suprostavljeni su skladu naizgled netaknute prirode. Izniman trud uloženi je u realizaciju zahtjevnih sustava za učinkovito iskorištavanje energije bilo da je riječ npr. o *earth energy* sustavu koji se za zagrijavanje i hlađenje koristi vodom iz rijeke Ottawa, iz koje se uzima i voda u toaletima i ona za natapanje vrtova, ili o postavljanju zelenog krova koji zauzima površinu od 1.684 m² i za koji kažu da jedan od najvećih u Americi, a kao samoodržavajući ekosustav zahtijeva minimalno održavanje, pridonosi pročišćivanju zraka i učinkovitom iskorištavanju energije, primjeni recikliranih materijala gdje god je moguće (u unutrašnjosti je za dva zida u predvorju upotrijebljen reciklirani bakar

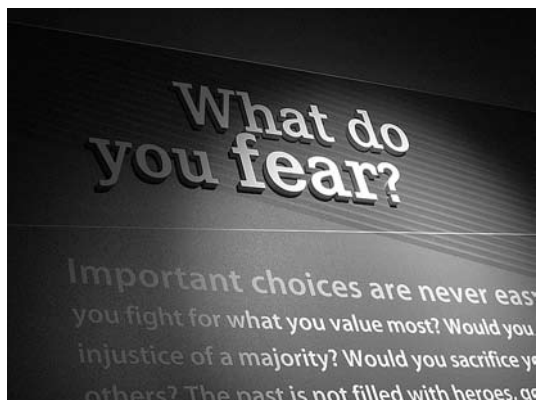
sl.15. Jedna od brojnih interpretativnih legendi koje su poslužile da izložbene cjeline budu prezentirane, intepretirane i ispričane uz poštovanje ravnoteže između brojnih povijesnih činjenica i vrlo personaliziranih iskustava.

Snimila: LDT, 2008.

sa zgrade knjižnice Parlamenta). I uporaba senzora za prigušenje svjetla u predvorju govori o senzibiliziranosti za očuvanje prirodnog okoliša i energije te za sprječavanje onečišćenja zraka. Ideja "regeneracije" se kao *light motiv* stalno pojavljuje na razini prezentacije sadržaja i u uređenju arhitekture muzeja. Samo godinu dana nakon otvorenja, 2006. godine, muzeju je dodijeljena nagrada The Globe Awards (Award for Excellence in Urban Sustainability) koja se dodjeljuje za razvoj i primjenu načela održivosti okoliša.

Osim rušilačkoga i desktruktivnog djelovanja rata, čije su posljedice sagledavane u stalnom postavu i koji je tijekom povijesti morao ostavljati tragove i na prirodi, arhitekt nam nudi koncept promišljenog očuvanja prirode, s kojom priželjkuje suživot u skladu.

U Memorijalnoj dvorani (Memorial Hall), krajnje ogoljeloj, tamnoj, tek s kamenom klupom i zvukom kapanja kapi koji odjekuje u razmaku od dvadeset sekundi, postavljena je nadgrobna ploča poginulom nepoznatom kanadskom vojniku s groblja u blizini francuskoga

sl.16.-17. Ne samo da posjetitelji mogu naučiti nešto više o Kanadskoj povijesti već ih se želi potaknuti na razmišljanje ili im sasvim izravno postaviti jasna i jednostavna pitanja.

Snimila: LDT

grada Vimyja. Za Kanadane bitka vođena u rovovima i podzemnim tunelima oko Vimyja u Prvome svjetskom ratu, ima veliku simbolične važnost. U tim su bitkama sudjelovale četiri divizije vojnika sastavljene od trupa iz svih krajeva Kanade. Ujedinjeni, u toj su bitci pobjedili - te su to postignuće i nemale žrtve prepoznali kao trenutak zrelosti i identiteta vlastite nacije. Kroz otvor u betonu muzeja koji vodi u tamnu Memorijalnu dvoranu trak Sunčeve svjetlosti, samo jedamput u godini može doprijeti do jedinog eksponata - na zidu izložene nadgrobne ploče, i osvjetliti je točno u 11 sati 11.11., na dan kada je završio Prvi svjetski rat. Taj dan Kanadani slave kao Dan veterana rata i kao Dan sjećanja.

U katarzičnom trenutku Sunčeva bljeska na kamenoj ploči cijeli muzej postaje pravi satni mehanizam koji zorno pokazuje - ne bilo koje vrijeme - već ono koje podsjeća Kanadane, a i druge posjetitelje, da se konflikti, ratovanje, bol, stradanja i smrt ne smiju nikada zaboraviti, ali da bi sa Sunčevim bljeskom ljudi trebali pronaći novu toplinu, put iskupljenja, nadu, hrabrost, vjeru i obnavljanje...

Primljeno: 13. ožujka 2009.

THE CANADIAN WAR MUSEUM – LEST WE FORGET

The Canadian War Museum was created as a joint project of the partnership of the architectural studios Moriyama and Teshima of Toronto and Griffiths Rankin Cook of Ottawa. The final concept of the museum was presented in August 2002, and not three years later, on May 8, 2005, on the bank of the Ottawa River, in the one-time industrial area of LeBreton Flats, the museum was opened to the public.

From his deeply lived experience as architect, Moriyama was able to recognise the feelings he wished to convey, as well as the idea of "hope and tolerance" that he also wanted to bring out. The concept of the building of this national museum of military history is based on research and presentation of conflicts carried out in Canada, and of those in which the Canadian armed forces took part, which are looked at or experienced from a personal, national or international perspective.

An aerial view of the museum will first of all remind us of an enormous ray that is adapting by mimicry to the surface, while the back of it, with its great fin like that of a shark, instead of the sting, is still poking out of the sea bed. The roof of the museum, overgrown with grass and plants like those that grow in the surroundings and with which they have naturally mingled, goes down in a gentle ramp of some two hundred metres until it is completely level with the ground around the museum. Then the museum becomes invisible, camouflaged into its surrounds, like some hidden, long ago forgotten or even a new and entirely contemporary bunker.

Two firms took part in the design of the permanent display: Haley Sharp (Leicester, UK) and Origin Studios (Ottawa). Clearly the authors did not wish to make the display an exhibition of the museum holdings, rather used all the material (audio, visual, textual, models, museum objects) to bring history to life, as if to induce in the visitor extremely powerful emotions, to affect their experience and perception, to prompt them to consider, or to put them completely clearly and simply formulated questions such as "What do you fear?" and "What will you do?".

Ambiguity, equivocation and the bilingual experience are omnipresent, following us in other considerations about the museum, in war and peace.

The thirty or so little angular windows on the slanting façade of the Canadian War Museum call up the idea of rifle loopholes and embrasures for other kinds of ammunition. They are in fact messages written in Morse code in English and French, entirely pacifically warning us "Lest We Forget".

In spite of the destructive working of war, the consequences of which are to be viewed in the permanent display and which must have left permanent traces on nature during the course of history, the architect provides us with the concept of the well-considered preservation of nature, with which he desires coexistence in harmony.

In the cathartic moment of the flash of the sun on the stone slab in the memorial Hall, the whole museum becomes a clock mechanism that shows vividly not just any time but that which reminds Canadians (11.11) and other visitors that conflicts, warfare, pain, loss and death must not be forgotten, rather, with the sunshine, people should find new warmth, hope, courage, faith and renewal...

Svi podaci i informacije o Kanadskom muzeju rata moguće je pronaći na:

URL: <http://www.warmuseum.ca>